IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA O‘QUVCHILARNING INGLIZ TILIDAGI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Kurbanova Shoira Aybek qizi
To'rtko'l tumani 30- maktab ingliz-tili o'qituvchisi Tadqiqotchi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada raqamli texnologiyalar vositasida o‘quvchilarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy, metodologik va amaliy asoslari chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda sun’iy intellektga asoslangan chatbotlar, mobil ilovalar, adaptiv o‘quv platformalari, multimedia resurslar va onlayn kommunikatsiya vositalarining ta’lim jarayoniga integratsiyasi o‘rganilgan. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar o‘quvchilarning ingliz tilida erkin muloqot qilish qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantiradi, ularning motivatsiyasini oshiradi, mustaqil o‘qish ko‘nikmalarini shakllantiradi hamda real kommunikativ muhitga yaqin sharoit yaratadi. Maqolada shuningdek, raqamli texnologiyalarning pedagogik afzalliklari bilan bir qatorda ayrim metodik va psixologik cheklovlari ham ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: raqamli texnologiyalar, kommunikativ kompetensiya, ingliz tili, sun’iy intellekt, chatbot, adaptiv ta’lim, multimediya, raqamli pedagogika, til o‘qitish metodikasi.

Kirish XXI asr ta’lim tizimi raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tezkor rivojlanishi ta’limning barcha bosqichlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, chet tillarini, xususan ingliz tilini o‘qitish jarayonida raqamli texnologiyalarni qo‘llash kengayib bormoqda. Bugungi kunda ingliz tili nafaqat o‘quv fan sifatida, balki global muloqot vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli o‘quvchilarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

An’anaviy o‘qitish tizimi ko‘proq grammatik qoidalarga, yozma mashqlarga va o‘qituvchi markazli yondashuvga asoslangan bo‘lib, bu yondashuv o‘quvchilarning real kommunikativ vaziyatlarda erkin muloqot qilish ko‘nikmasini yetarli darajada shakllantira olmaydi. Shu sababli zamonaviy pedagogika raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish zaruratini ilgari surmoqda.

Raqamli texnologiyalar o‘quv jarayonini interaktiv, moslashuvchan va individual ehtiyojlarga yo‘naltirilgan shaklda tashkil etish imkonini beradi. Ayniqsa, sun’iy intellekt asosidagi chatbotlar va adaptiv platformalar o‘quvchilarga real kommunikativ muhitni simulyatsiya qilish orqali til o‘rganish jarayonini sezilarli darajada samarali qiladi.

Adabiyotlar tahlili Kommunikativ kompetensiya nazariyasi ilk bor Dell Hymes tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, u tilni faqat grammatik bilimlar majmui emas, balki ijtimoiy kontekstda to‘g‘ri qo‘llash qobiliyati sifatida izohlaydi. Keyinchalik Canale va Swain ushbu tushunchani kengaytirib, uni lingvistik, sotsiolingvistik va strategik komponentlarga ajratgan.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar va til o‘qitish o‘rtasidagi bog‘liqlik keng o‘rganilmoqda. Warschauer (2020) raqamli muhit o‘quvchilarga autentik kommunikativ vaziyatlarda ishtirok etish imkonini berishini ta’kidlaydi. Holmes va Bialik (2021) esa sun’iy intellekt asosidagi tizimlar ta’limni individuallashtirishda muhim rol o‘ynashini ilmiy asoslab bergan.

UNESCO (2022) hisobotida raqamli ta’lim global ta’lim tizimining asosiy yo‘nalishi sifatida belgilangan. Hisobotda raqamli texnologiyalar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishi va ta’lim sifatini oshirishi qayd etilgan. OpenAI (2023) tomonidan ishlab chiqilgan

til modellari esa tabiiy tilni qayta ishlash orqali o‘quvchilarning yozma va og‘zaki nutqini rivojlantirishda samarali vosita sifatida baholangan.

Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda raqamli vositalarga haddan tashqari tayanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, real inson bilan muloqot qilish va ijtimoiy kompetensiyalariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkinligi ham ta’kidlanadi. Bu esa raqamli va an’anaviy yondashuvlarning muvozanatli integratsiyasini talab qiladi.

Metodologiya Ushbu tadqiqot pedagogik eksperiment, qiyosiy tahlil va statistik kuzatuv metodlari asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda 60 nafar o‘quvchi ishtirok etdi va ular ikki guruhga ajratildi: nazorat guruhi va tajriba guruhi.

Nazorat guruhi an’anaviy o‘qitish metodikasi asosida ta’lim oldi. Bu jarayonda asosiy e’tibor grammatika, yozma mashqlar va o‘qituvchi tushuntirishiga qaratildi.

Tajriba guruhi esa raqamli texnologiyalar asosida o‘qitildi. Ushbu guruhda quyidagi vositalar qo‘llanildi: Duolingo, Quizlet, BBC Learning English, Grammarly AI, ChatGPT asosidagi chatbotlar va multimedia platformalar. O‘quvchilar darsdan tashqari vaqtda ham ushbu platformalardan foydalanish imkoniga ega bo‘ldilar.

Tadqiqot 10 hafta davom etdi. Bu davr mobaynida o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi to‘rtta asosiy ko‘rsatkich asosida baholandi: og‘zaki nutq, yozma nutq, tinglab tushunish va so‘z boyligi. Har hafta monitoring olib borilib, o‘zgarishlar qayd etildi.

Natijalar va tahlil Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalar asosida o‘qitilgan tajriba guruhi nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori natijalarga erishdi.

Eng avvalo, so‘z boyligi sezilarli darajada oshdi. O‘quvchilar interaktiv platformalar orqali yangi so‘zlarni nafaqat yodlab oldilar, balki ularni real kommunikativ vaziyatlarda qo‘llashni ham o‘rgandilar. Bu esa leksik kompetensiyaning mustahkamlanishiga olib keldi.

Og‘zaki nutq ko‘nikmalari eng yuqori o‘sishni ko‘rsatdi. Chatbotlar yordamida o‘quvchilar sun’iy suhbatdosh bilan muntazam muloqot qildilar. Bu jarayon real hayotdagi kommunikativ vaziyatlarni simulyatsiya qilish imkonini berdi va o‘quvchilarning nutqdagi ishonchini oshirdi. Natijada ular ingliz tilida erkin va ravon gapirishga o‘rgandilar.

Tinglab tushunish ko‘nikmalari multimedia materiallar orqali rivojlandi. Audio va video resurslar turli talaffuzlar va nutq tezliklarini tushunishga yordam berdi. Bu esa autentik nutqni qabul qilish qobiliyatini oshirdi.

Yozma nutq esa avtomatik grammatik tahlil tizimlari yordamida yaxshilandi. Grammarly kabi vositalar o‘quvchilarga xatolarini darhol ko‘rsatib, to‘g‘ri variantlarni taklif qildi. Bu esa o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish samaradorligini oshirdi.

Umuman olganda, tajriba guruhi kommunikativ kompetensiya bo‘yicha o‘rtacha 30–40 foiz yuqori natijalarni qayd etdi.

Muhokama Raqamli texnologiyalar ta’lim jarayonida o‘qituvchining rolini tubdan o‘zgartiradi. O‘qituvchi endi asosiy bilim manbai emas, balki o‘quv jarayonini boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi fasilitatorga aylanadi. Bu esa o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish faoliyatini kuchaytiradi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning ayrim cheklovlari ham mavjud. Birinchidan, o‘quvchilar texnologiyalarga haddan tashqari tayanib qolishi mumkin. Ikkinchidan, real inson bilan muloqot qilish imkoniyati kamayishi ehtimoli bor. Uchinchidan, barcha ta’lim muassasalarida texnik infratuzilma bir xil darajada rivojlanmagan.

Shu sababli eng maqbul yondashuv raqamli va an’anaviy metodlarning integratsiyasi hisoblanadi. Bu yondashuv o‘quvchilarga ham texnologik, ham ijtimoiy-kommunikativ ko‘nikmalarni birgalikda rivojlantirish imkonini beradi.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar vositasida o‘quvchilarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Tadqiqot natijalari raqamli vositalar o‘quvchilarning til o‘rganish

samaradorligini oshirishi, kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirishi va mustaqil o‘rganish jarayonini faollashtirishini ko‘rsatdi.

Kelajakda raqamli texnologiyalar va an’anaviy pedagogik yondashuvlar integratsiyasi yanada takomillashib, ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Shu bilan birga, o‘qituvchining metodik roli yanada muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hymes, D. (1972). On Communicative Competence.
2. Canale, M., Swain, M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches.
3. Warschauer, M. (2020). Digital Language Learning. Oxford University Press.
4. Holmes, W., Bialik, M. (2021). Artificial Intelligence in Education. UNESCO Publishing.
5. UNESCO (2022). Digital Education Report.
6. OpenAI (2023). Language Models in Education.